

політичний коментар

число 9 (39), вересень 2006

У цьому числі ***політичного коментаря*** Міжнародний центр перспективних досліджень представляє результати аналізу державної політики та чинники впливу на неї у серпні – початку вересня 2006 року.

Зміст

<i>Головне.....</i>	<i>2</i>
<i>Політична конкуренція.....</i>	<i>3</i>
<i>Зовнішні відносини.....</i>	<i>7</i>
<i>Державні рішення.....</i>	<i>14</i>
<i>Економічне середовище.....</i>	<i>17</i>

***міжнародний центр
перспективних досліджень***

*вул. Пимоненка, 13а, Київ, Україна, 04050
www.icps.com.ua*

ГОЛОВНЕ

Чинний уряд, сформований Партією регіонів, “Нашою Україною”, Соціалістичною партією та Комуністичною партією, досі не має коаліційної основи. Формально діє лише “Антикризова коаліція”, до якої не входить “Наша Україна”. Водночас тривають переговори зі створення широкої коаліції за участі “Нашої України”. Така коаліція могла б стати гарантією реалізації підписаного у серпні Універсалу національної єдності. Крім того, вона запевнила б співпрацю між Президентом та урядом. Проте Партія регіонів і СПУ не зацікавлені у виході з коаліції КПУ, на чому наполягає “Наша Україна”. Паралельно з переговорним процесом Партія регіонів зміцнює свої позиції в органах виконавчої влади через кадрові зміни (див. **Політична конкуренція**).

Поява другого центру впливу у постаті уряду на чолі з Віктором Януковичем на реалізацію зовнішньої політики України сприяє нормалізації відносин з Росією. Вже очевидно, що новий уряд не переглядатиме стратегічних інтересів України. Проте його політика щодо інтеграції до ЄС і НАТО досі не визначена, хоча цієї осені повинні бути ухвалені принципові рішення з цих питань: початок переговорів щодо нової поглибленої угоди з ЄС і створення зони вільної торгівлі та участь України у Плані дій щодо членства в НАТО (див. **Зовнішні відносини**).

Уряд уклав меморандум про партнерство з найбільшими нафтовими компаніями України, внаслідок чого встановлено невиправдано високі граничні ціни на нафтопродукти. Меморандум також передбачає надання пільг нафтовим компаніям за рахунок державних компаній і бюджету. Утім, поки що це лише декларація про наміри, яка може бути реалізована рішенням уряду. Крім того, уряд скасував дві постанови попереднього уряду, що передбачали розширення соціальної допомоги для найменш захищених груп населення (див. **Державні рішення**).

Зростання ВВП у січні–липні прискорилося до 5,5% і відбувається майже в усіх секторах економіки, крім сільського господарства. Продовжують зростати регульовані ціни на соціально значущі товари та послуги, передусім на комунальні послуги та хліб. Темпи зростання реальних доходів населення залишаються дуже високими і за підсумками першого півріччя становлять 20%. Головний напрям використання доходів населення — споживання товарів і послуг, темпи якого навіть перевищують темпи зростання доходів (див. **Економічне середовище**).

ПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ

Структуризацію уряду та коаліції не завершено

Здобувши перемогу на президентських виборах 2004 року, “помаранчеві” сили не змогли втримати її і розкололися. За результатами парламентських виборів 2006 року парламентсько-урядову коаліцію контролюють їхні опоненти з Партії регіонів. Проте в умовах зміненої Конституції важелі впливу на державну політику рівномірно розподілено в трикутнику президент—уряд—парламент.

Процес зміни влади, що розпочався з парламентських виборів у березні, у серпні завершився створенням нового уряду на чолі з лідером Партії регіонів Віктором Януковичем. Проте політичне структурування уряду та парламенту ще не завершено. Про стабільність цього уряду можна буде говорити після ухвалення остаточного рішення щодо складу парламентсько-урядової коаліції та затвердження програми діяльності коаліції та уряду.

Чинний уряд, в якому формально представлено чотири парламентські партії (Партія регіонів, “Наша Україна”, СПУ і КПУ), не має коаліційної основи: наразі парламентську більшість сформовано “Антикризовою коаліцією”, що складається з трьох партій (Партія регіонів, СПУ і КПУ). Незрозуміло, перед якою коаліцією в парламенті несе відповідальність цей уряд, які підстави для перебування в ньому міністрів від “Нашої України” та яку позицію до уряду займає фракція “Нашої України”: вона в опозиції чи в коаліції?

Уряд без парламентської коаліції

Паралельно тривають два процеси парламентсько-урядової структуризації. З одного боку, внаслідок підписання Універсалу, створення уряду і підписання Меморандуму про формування “Коаліції національної єдності” розпочато процес створення широкої коаліції, яка б об’єднала колишніх опонентів і була б втіленням стратегічної мети Президента об’єднати країну (Партія регіонів, “Наша Україна”, СПУ). Жодна з партій-учасниць не відмовилася від створення цієї коаліції, однак процес пошуку компромісу лишається складним.

Паралельно формуються дві коаліції

З іншого боку, продовжує існувати “Антикризова коаліція” у складі Партії регіонів, СПУ та КПУ, створена ще до підписання Універсалу. Жодна з цих партій не ініціювала кроків для того, щоб припинити діяльність коаліції. Навпаки, у ній створено керівні органи, вибрано їхніх чільників.

Поки що процес створення нового формату коаліції за участі “Нашої України” пріоритетний. У ньому зацікавлені всі основні політичні гравці, оскільки він може стабілізувати політичну ситуацію та не допустити протистояння між урядом і Президентом. Створення нової коаліції — логічне продовження підписання Універсалу національної єдності та закріплення компромісу між Президентом і Партією регіонів. Якщо процес створення коаліції за участі “Нашої України” зірветься, це означатиме повернення до недавнього політичного протистояння, що не вигідно жодній політичній силі, окрім опозиції.

Водночас хоча стратегічно нова коаліція вигідна для більшості політичних сил, її створення зволікається. Ситуація невизначеності вигідна для Партії регіонів: позиції представників “Нашої України” в уряді непевні, доки їхня фракція не увійде до коаліції. Крім того, доки не створено нової коаліції, у Партії регіонів немає жодних програмних зобов’язань з виконання Універсалу і вона може реалізовувати в уряді власні політичні

Час грає на боці Партії регіонів...

ініціативи, не узгоджуючи їх з “Нашою Україною”. Тому Партія регіонів не квапиться зі створенням нової коаліції, віддавши ініціативу в цьому питанні “Нашій Україні” та Президенту.

Головна мета входження “Нашої України” до парламентської коаліції – виконання положень, закріплених в Універсалі національної єдності. Тому “Наша Україна” може увійти до коаліції, якщо Універсал стане основою програми нової коаліції. У такому разі її міністри займатимуть сильнішу позицію в розробленні урядових рішень, маючи змогу апелювати до спільно виробленої програми коаліції чи коаліційного регламенту.

.. і проти “Нашої України”

Проте у цих коаліційних переговорах позиція “Нашої України” слабка. Питання про створення коаліції розколює її на тих, хто хоче підтримати Президента або ж має власні економічні мотиви для перебування при владі, і тих, хто бачить для себе більші перспективи у перебуванні в опозиції. Крім того, багато депутатів, готових увійти до коаліції з Партією регіонів, наполягають на виході з неї КПУ. Саме це, на їхню думку, мало б стати гарантією того, що “Наша Україна” не розчиниться в коаліції і матиме інструменти для відстоювання своєї політичної позиції та Універсалу. Адже без комуністів “Наша Україна” отримала б “золоту акцію”: без неї коаліція втрачала би більшість голосів у парламенті.

Ці суперечності загальмовують переговорний процес і обмежують можливості фракції як лобіста широкої коаліції. Входження “Нашої України” до коаліції започаткує повільне переформатування цього політичного блоку з можливим виходом з нього частини опозиційно налаштованої керівної верхівки.

Поштовх широкій коаліції надасть Президент

Єдиним гравцем, який може прискорити створення нової коаліції і найбільшою мірою в ній зацікавлений, залишається Президент України. Саме створення коаліції оформить Універсал національної єдності, зміст якого був перемогою Президента, у програму дій коаліції і в перспективі у програму дій уряду.

Широка коаліція цікавить усіх потенційних учасників

Ніхто з учасників коаліції не зацікавлений у її розвалі

Широка коаліція буде стабільною, оскільки жоден з основних гравців не зацікавлений в її розвалі. Для Президента і “Нашої України” він означатиме визнання того, що підписання Універсалу національної єдності та подання на посаду прем’єр-міністра Віктора Януковича з самого початку були помилковими. Це також означатиме повернення до стану “політичної війни” між коаліцією та Президентом і дестабілізації політичної ситуації.

Для Партії регіонів розвал коаліції неабияк ускладнить можливість реалізувати державну політику: коаліція у складі ПР–СПУ–КПУ не матиме 300 голосів для подолання вето Президента. Крім того, “Наша Україна” може стати противагою СПУ і КПУ під час ухвалення урядом непопулярних рішень у соціальній політиці. У разі розвалу коаліції і початку протистояння з Президентом уряд ризикує гаяти час на конфлікти з Президентом щодо меж власних повноважень, оскільки відсутнє нормативне поле, що регулює ці питання. Тому всі головні учасники коаліції будуть зацікавлені в її збереженні.

Камінь спотикання – участь КПУ в коаліції

Водночас усередині коаліції можливі зміни, пов’язані з присутністю в ній Комуністичної партії. Навіть після створення коаліції представники “Нашої України” не полишатимуть спроб витіснити з неї КПУ. Це дасть “Нашій Україні” набагато більші можливості впливати на зміст урядових

рішень і законопроектів, що ухвалюються. Очевидно, і Партія регіонів, і СПУ прагнуть уникнути такого розвитку подій і захищатимуть членство КПУ. Навіть якщо КПУ і вийде з коаліції, Партія регіонів спробує зберегти неформальну ситуативну підтримку цієї фракції під час голосувань.

Важливим чинником, що впливатиме на стабільність коаліції, залишаються майбутні президентські вибори. Підписання Універсалу створює поле для співпраці Партії регіонів з Президентом на виборах 2009 року. Якщо Партія регіонів не знайде у своєму середовищі кандидатури, яка матиме шанси виграти у другому турі виборів у Віктора Ющенка або у Юлії Тимошенко (навіть чи це зможе чи захоче зробити Віктор Янукович), цілком імовірною може стати підтримка цією партією Віктора Ющенка. Однак для цього проект “об’єднання країни”, розпочатий Віктором Ющенком і Партією регіонів з підписання Універсалу, та співпраця уряду з Президентом повинні стати успішними.

Перші кроки уряду: чи втілиться Універсал?

Перші дії уряду Віктора Януковича не внесли ясності щодо напрямів його діяльності. Відсутність програми коаліції і програми уряду не дає змоги оцінювати стратегічні наміри уряду. Доки створюється нова коаліція, уряд не квапиться визначати свої стратегічні пріоритети, зосередившись на кадрових призначеннях і поточних завданнях, втілених у Плані невідкладних заходів щодо подолання кризових явищ в економічній і соціальній сферах.

Незважаючи на запевнення нового прем’єр-міністра в тому, що “жодної люстрації не буде”, минулий місяць ознаменувався масовими кадровими змінами, що зміцнили позиції Партії регіонів у виконавчій владі. Змінено керівництво більшості центральних органів влади, які так чи інакше керують рухом бюджетних коштів в Україні або ж управляють галузями, у яких зацікавлені представники бізнесу з Партії регіонів: податкова адміністрація, фінанси, митниця, паливо й енергетика, транспорт і зв’язок.

Коаліційному уряду бракує внутрішньої координації. Уряд не говорить “одним голосом” – міністри конкурують за публічну присутність і дають різні інтерпретації поточних політичних подій. Це засвідчує, що всередині уряду не виробляється єдина політична позиція, і представники різних партій поки що діють виходячи з партійної, а не урядової логіки.

Зміст коаліційної угоди, програми діяльності уряду та ключових кроків уряду визначатиметься через непрості переговори всередині коаліції та коаліції з Президентом. Партія регіонів домінуватиме в уряді й коаліції і тому намагатиметься самостійно визначати в діях уряду баланс між змістом Універсалу, передвиборними обіцянками та власними економічними інтересами. Президент, маючи змогу накладати вето на ухвалені Верховною Радою закони, робитиме все для того, щоб зміст Універсалу було якнайповніше трансформовано у зміст державної політики. Не маючи бажання розвалювати коаліцію, партнери будуть змушені домовлятися.

Доля демократії

Побоювання, що демократія під загрозою, як і запевнення, що це не так, поки що не знаходять свого підтвердження. Жодних докорінних змін щодо свободи слова та інших надбань Помаранчевої революції поки що

Напрями діяльності уряду поки що незрозумілі

Гарантом виконання Універсалу залишиться Президент

не трапилося. Хоча повернення у свої крісла посадовців, яких раніше звинувачували у зловживанні адміністративним ресурсом, створює ризики для функціонування демократії.

На нашу думку, основні загрози для демократії в Україні будуть пов'язані передусім не зі свободою слова, а із загрозою більшої закритості і непрозорості процесу ухвалення рішень в уряді.

***Наступ на ЗМІ
не буде успішним***

Спроби обмежити свободу слова робитимуться передусім тому, що урядовці прагнуть у звичному для себе авторитарному стилі контролювати інформаційні потоки. Водночас уряд не матиме всіх важелів впливу на ситуацію, щоб повернути її до стану 2004 року. Наявність сильної опозиції, демократично орієнтованого Президента, вільних ЗМІ гарантуватиме, що такі наступи на демократію набудуть розголосу і лише послаблюватимуть уряд. Швидка і різка реакція суспільства на такі заходи покаже їхню неефективність. І оскільки тактика “наступу на ЗМІ” буде неефективною і приносить лише зниження популярності Партії регіонів та уряду, від неї рано чи пізно відмовляться.

***Ухвалення урядових
рішень може стати
закритішим***

Більшою загрозою може стати непрозорість і закритість процесу ухвалення урядових рішень для ЗМІ й організацій громадянського суспільства. Якщо реакція суспільства на такі спроби не буде різкою, новий уряд, імовірно, повернеться до звичних методів роботи. Внаслідок цього суспільство буде позбавлене необхідної інформації про зміст державної політики та політичних процесів у уряді.

Важливим чинником, який впливатиме на демократичну ситуацію в Україні, буде діяльність опозиції. Ставка опозиції на швидкий розпуск парламенту, зроблена минулого політичного сезону, виявилася програшною. Тому очевидно, що зараз Блок Юлії Тимошенко коригує зміст своєї діяльності таким чином, аби зробити контроль над діяльністю уряду та підготовку альтернативних рішень основними напрямками своєї діяльності.

ЗОВНІШНІ ВІДНОСИНИ

Російська Федерація

Етап гострої конфронтації у відносинах з Росією — своєрідної “холодної війни”, що почалася з приходом до влади “помаранчевих” президента і уряду, а кульмінація якої припала на січень 2006 року, коли Росія припинила постачання газу в Україну, — закінчився. Поява другого центру впливу на зовнішню політику України у постаті уряду на чолі з лідером Партії регіонів Віктором Януковичем призведе до корекції української політики, спрямованої на нормалізацію відносин з Росією і пошук рівноваги у трикутнику Україна—Росія—Захід. Відносини з Росією будуть виваженішими за рахунок більшої обережності та поміркованості української влади. Уряд утримуватиметься від відкритої критики Росії, не виноситиме гострі суперечки на загал ЗМІ, обходитиме болючі питання українсько-російських відносин і уникатиме зовнішньополітичних кроків, здатних дестабілізувати відносини. Уряд знизить зовнішньополітичну активність у напрямі ГУАМ, Спільноти демократичного вибору, Організації Чорноморської економічної співпраці, які Росія вважає викликом своєму домінуванню на пострадянському просторі.

Проте уряд не змінить стратегічних напрямів зовнішньої політики України та не торгуватиме національними інтересами. Це підтверджують і перші заяви урядовців, і перший візит Віктора Януковича в Росію. Однак двозначність офіційних висловлювань, властива політиці України щодо Росії, надалі збережеться, що також пов’язано з пошуком рівноваги у відносинах з Росією. Прагнучи налагодити атмосферу добросусідства та виконувати політичні обіцянки перед виборцями, уряд продовжуватиме посилати неоднозначні сигнали чи то з приводу статусу російської мови, чи то активізації переговорів з ЄЕС. Головна мета уряду — забезпечити “мирне співіснування” з Росією, яке дало б змогу реалізовувати економічні інтереси України, а у вужчому розумінні — інтереси підприємств, які представляє Партія регіонів, та не давати опозиції приводів для критики.

Позитивним досягненням нового уряду може стати відновлення регулярних міжінституційних контактів. Задекларована реанімація міждержавної комісії Ющенко—Путін буде, найвірогідніше, символічним кроком. Шанси на вирішення в її рамках критичних для двосторонніх відносин проблем — завершення оформлення державних кордонів України, врегулювання умов тимчасового базування Чорноморського флоту РФ у Криму, вирішення придністровського конфлікту — залишаються стабільно малими. Новий уряд не робитиме спроб виводити на перший план ці питання, в яких позиції України та Росії принципово відмінні, щоб не порушувати хитку рівновагу українсько-російських відносин, потрібну для стабільності економічних відносин.

Незважаючи на сильні позиції в уряді прихильників інтеграції України в ЄЕС на чолі з віце-прем’єр-міністром Миколою Азаровим, реалізація цього напрямку зовнішньої політики не стане головною в урядовій діяльності. Передусім тому, що цей уряд, як і два попередніх, обмежиться зусиллями зі створення зони вільної торгівлі в рамках ЄЕС, а Росія дала зрозуміти, що Україна цікавить її в ЄЕС як член митного союзу.

Політика Росії залишиться незмінною. Повернення до колишньої політики щодо пострадянських держав — політична лояльність в обмін на економічні преференції — не буде. Про це свідчить попередньо узгоджене зростання цін на імпортований газ з початку 2007 року.

Поява другого центру впливу сприятиме нормалізації відносин з РФ

Мета уряду — “мирне співіснування” з Росією

Уряд не чіпатиме “болючих” питань і критикуватиме Росію публічно...

...але не переглядатиме стратегічних інтересів України

Росію статус-кво в Україні влаштовує

**Запрошення
приєднатися
до ЄврАзЕС і ОДКБ –
перевірка нового
голови уряд**

Проте тотальна критика Росією української влади, властива періоду 2005–2006 років, вщухне. Це пов'язано з тим, що статус-кво, тобто розклад політичних сил в Україні, Росію влаштує. Якщо українська влада не проводитиме активної політики інтеграції України до НАТО та ЄС, Росія ставитиметься до України “спокійно негативно”¹. Крім того, з наближенням 2008 року – року президентських виборів у Росії – увага Кремля буде прикута до внутрішньополітичних справ. Проте можна очікувати, що Росія використає наявні в неї політичні й економічні інструменти для повернення до стану “холодної війни” у разі, якщо Україна приєднається до ПДЧ або зробить якийсь інший такий крок.

Запрошення приєднатися до Євразійської економічної спільноти й Організації Договору колективної безпеки, яке, за повідомленнями деяких ЗМІ, було зроблено українському прем'єрові під час його поїздки до Сочі на неформальний саміт ЄврАзЕС, варто розглядати лише як своєрідну перевірку Віктора Януковича на виконання політичних обіцянок. Після невдалих спроб інтегрувати Україну в ЄЄП керівництво Росії навряд чи розраховує, що Україна, яка впродовж багатьох років послідовно утримувалася від членства в ЄврАзЕС та ОДКБ, раптом змінить свою позицію. Після поразки зі створенням митного союзу чотирьох (Білорусі, Казахстану, РФ та України) в рамках Єдиного економічного простору Росія знову актуалізує інтеграцію в рамках Євразійського економічного співтовариства, до якого входять усі центральноазійські колишні радянські республіки (за винятком Туркменистану), Росія та Білорусь.

Під час неформального саміту Євразійського економічного співтовариства було ухвалено рішення про формування митного союзу до 2007–2008 років, узгодження переговорного процесу щодо вступу до СОТ і створення єдиного енергетичного ринку. Таким чином Росія має намір реалізувати політико-економічний союз на пострадянському просторі за рахунок центральноазійських держав. Співдружність незалежних держав, ухвалення рішення щодо реформування якої заплановано на саміті СНД у листопаді, найімовірніше, переорієнтується на вирішення гуманітарних завдань, проблем м'якої безпеки² та координацію зовнішньої політики.

Європейський Союз

**Політика уряду
з європейської
інтеграції
незрозуміла**

Доки новий уряд не представив свого бачення політики європейської інтеграції, про його наміри можна робити висновки лише на підставі загальних заяв окремих членів Кабінету Міністрів і перших організаційних та кадрових рішень, які досить суперечливі і дають плідний ґрунт для критики уряду за повернення до політики багатовекторності. З одного боку, прем'єр-міністр Віктор Янукович заявляє про незмінність курсу на європейську інтеграцію, з іншого – із заяв першого віце-прем'єр-міністра Миколи Азарова, який відповідає в уряді за формування і реалізацію політики з питань інтеграції до ЄС і вступу до СОТ, зрозуміло, що пріоритетом уряду найближчим часом є інтеграція України до ЄЄП.

Крім того, уряд своїм рішенням ліквідував урядовий комітет з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, який очолював міністр закор-

¹ За аналогією зі сформульованою Міністерством закордонних справ РФ формулою ставлення Росії до розширення НАТО. Див. Стаття заступника директора Департаменту об'європейського співробітництва МІД Росії А.В.Келіна “Спокойно негативное отношение к расширению НАТО” для журналу “Международная жизнь”, http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/2869979f7c739e06c3256e120030f8e4?OpenDocument.

² Термін “м'яка безпека” стосується всіх форм безпеки, крім оборони та пов'язаних з нею воєнних дій.

донних справ. Координацію європейської інтеграції передано в новостворений комітет з питань правової політики, оборони та європейської інтеграції, який очолює прем'єр-міністр.

Урядове рішення не зняло необхідності створення органу координації європейської інтеграції, який би мав свою виконавчу структуру і був забезпечений кваліфікованими кадрами на кшталт тих, що функціонують у країнах – кандидатах на вступ до ЄС. Вирішення цього питання буде своєрідним показником того, чи є інтеграція до ЄС справді пріоритетом уряду.

Від нового уряду ЄС очікує того самого, що й від попереднього, а саме виконання зобов'язань у рамках Плану дій Україна–ЄС. По-перше, виконання політичних пріоритетів Плану дій: збереження свободи ЗМІ, що особливо непокоїть ЄС, здійснення судової реформи.

По-друге, продовження співпраці з Україною у сфері зовнішньої політики і політики безпеки. Для ЄС важливим є заплановане на жовтень підписання з Україною Угоди про реадмісію і незмінність позиції України у врегулюванні придністровського конфлікту.

Упродовж останніх двох років спільні дії України та ЄС у Придністров'ї були основним чинником успіху двосторонніх відносин. Завдяки позиції України ЄС заснував свою Місію з надання допомоги на українсько-молдовському кордоні, головна мета якої – протидія контрабанді, організованій злочинності та корупції. Місія є складником реалізації ініціативи Президента Віктора Ющенка “До врегулювання через демократію” щодо Придністров'я. Саме тому продовження виконання Україною митних правил оформлення вантажів на українсько-молдовському кордоні – ключовий чинник для співпраці України та ЄС з урегулювання конфлікту між Кишиневом і Тирасполем. Проте є ризик, що новий уряд попри збереження політичної позиції щодо Придністров'я (невизнання референдуму) відмовиться від дотримання митних норм, які зараз застосовують до товарів з Придністров'я.

По-третє, ЄС очікує від України структурних реформ у сферах управління економікою, системі соціального захисту громадян, безпеки, а також завершення вступу України до СОТ.

Тому нині ЄС цікавить позиція уряду з цих питань, яку зараз визначає лише Універсал, що є по суті лише декларацією намірів, і розпливчасті заяви перших осіб держави в умовах, коли де-факто існують два центри ухвалення зовнішньополітичних рішень – уряд і президент, представлені різними політичними силами з відмінними зовнішньополітичними пріоритетами. Встановленню планів уряду у відносинах з ЄС був присвячений візит до України міністра закордонних справ Словаччини Яна Кубіша. Цьому також буде присвячено заплановане на 14 вересня засідання Ради з питань співробітництва Україна–ЄС, на якому прем'єр-міністр України муситиме представити пріоритети свого урядування.

З огляду на це уряд має передусім визначитися зі своїми планами щодо європейської інтеграції: з позицією України щодо мети і змісту нової угоди, що замінить угоди про партнерство і співробітництво, щодо створення зони вільної торгівлі з ЄС, подальшого виконання досягнутих у грудні 2005 року домовленостей зі співпраці у сферах енергетики, транспорту та космічної навігації. Рішення про початок офіційних переговорів над новою поглибленою угодою, найімовірніше, буде ухвалено вже наприкінці жовтня на саміті Україна–ЄС, що відбудеться у Гельсінкі.

Уряд ліквідував комітет з питань європейської та євроатлантичної інтеграції

Для ЄС принциповим лишається виконання Україною Плану дій

Ризик для відносин – зміна позиції України щодо Придністров'я

Сполучені Штати Америки

Увага США упродовж останнього місяця була поглинена близькосхідним конфліктом, щодо якого Україні вдалося зайняти нейтральну позицію на відміну від більшості європейських країн, які поділилися на прихильників однієї зі сторін.

Позиція України щодо ПДЧ незрозуміла

Водночас позиція України щодо поглиблення співпраці з НАТО незрозуміла. З одного боку, прем'єр-міністр через свою прес-службу поширив повідомлення про те, що Україна відкладає приєднання до ПДЧ у зв'язку з необхідністю проведення інформаційної кампанії, з іншого – Президент заявив, що Україна не має наміру відкладати цей крок. Офіційне рішення України має бути озвучено 14 вересня у Брюсселі під час засідання Північноатлантичної ради НАТО, в якому братиме участь Віктор Янукович.

Хто ухвалює рішення про приєднання України до Плану дій щодо членства в НАТО?

План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) – це міжнародний документ, який укладається між цією організацією та державою і є суттєвим кроком до статусу члена Альянсу, проте не гарантує його. З огляду на перерозподіл сил між головними суб'єктами влади в Україні виникає запитання: який саме державний орган ухвалює рішення про приєднання до ПДЧ, якщо таку зміну у відносинах запропонує НАТО?

*Незважаючи на те, що конституційна реформа суттєво звузила повноваження Президента України, він залишається основним органом ухвалення рішень у царині зовнішньої політики держави. Відповідно до Конституції України саме Президент представляє державу в міжнародних відносинах, **здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави**, провадить переговори й укладає міжнародні договори України.*

*Хоча глава держави в Україні і не очолює виконавчої гілки влади, в контексті зовнішньої політики Кабінет Міністрів України є виконавцем стратегії Президента і має йому підпорядковуватися. Так, згідно з нормами Основного Закону Кабінет Міністрів України **забезпечує здійснення** внутрішньої і зовнішньої політики держави. Окрім Конституції, законів і постанов Верховної Ради, уряд керується указами Президента України – вони є для нього обов'язковими. До того ж ухвалення рішень у сфері зовнішньої політики Президентом України не обмежено інститутом контрасигнації, тобто відповідні укази Президента не повинні скріплюватися підписами глави уряду або міністра закордонних справ.*

Якщо виходити з норм законодавства, Президент України може самостійно підписати План дій щодо членства. Таким правом його наділяє не тільки Конституція України, а й міжнародно-правові документи та Закон України "Про міжнародні договори України". Згідно із цим Законом міжнародні договори від імені України укладає саме Президент України або за його дорученням, а Кабмін уповноважений укладати договори від імені уряду України. Цей Закон також висуває певні вимоги, яким повинен відповідати міжнародний договір, який укладається від імені України. До договорів такого статусу, зокрема, належать політичні договори або ті, яким за згодою сторін надається міждержавний

характер. Таким чином, Президент наділений важелями самостійно вирішувати, як, коли і чи взагалі підписувати План дій щодо членства в НАТО. Щоправда, і Президент, і прем'єр-міністр, і міністр закордонних справ мають право провадити переговори і підписувати міжнародні договори України без спеціальних повноважень, однак керувати цим процесом може лише глава держави.

Аспектом, який може обмежити повноваження Президента в галузі зовнішньої політики, є дійсний порядок надання згоди України на обов'язковість для неї міжнародного договору. Один із способів надання такої згоди – ратифікація договору Верховною Радою, яка, зрозуміло, може відмовитися її здійснити або відкласти цей крок на невизначений термін. Однак ратифікації підлягають далеко не всі міжнародні договори, а лише ті, які відповідають критеріям, визначеним Законом “Про міжнародні договори України”. Це, зокрема, тільки певні види політичних договорів (про дружбу, взаємну допомогу і співробітництво, нейтралітет); договори, що стосуються прав, свобод та обов'язків людини і громадянина; про участь України у міждержавних союзах та інших міждержавних об'єднаннях (організаціях), системах колективної безпеки та ін. Оскільки ПДЧ – це ще не угода про вступ, а лише тільки стратегія увідповіднення українських реалій до вимог НАТО, він може бути затверджений указом Президента і набути обов'язкового статусу для України у такий спосіб. Немає жодного нормативного документа, який прямо унеможливив би таку схему, і в такому разі Кабмін змушений буде виконувати План дій.

Провідну роль Президента з боку України доводить і практика стосунків із Північно-Атлантичним Альянсом. Хартію про особливе партнерство між Україною та НАТО, а також План дій Україна–НАТО – документи, на яких нині ґрунтуються відносини між Україною та цією організацією, – було підписано саме главою держави. Останній документ – План дій Україна–НАТО – не було піддано ратифікації Верховною Радою. Проте навіть за цього сценарію участі парламенту України не можна буде уникнути, оскільки сам ПДЧ передбачає участь законодавця: наприклад, затвердження бюджетних витрат на проведення реформ.

Отже, хоча й досягнення домовленості з питань зовнішньої політики між органами влади України – важливий елемент політичної співпраці в умовах демократії, основним суб'єктом у визначенні зовнішньополітичного курсу держави є Президент.

Водночас у самому Альянсі теж немає згоди щодо того, чи запрошувати Україну до ПДЧ. Після припинення бойових дій на Близькому Сході президент Франції Жак Ширак виступив із закликом проти “непідготовленого” наступного розширення Альянсу. Стримана позиція Франції щодо розширення НАТО та трансформації його з системи колективної оборони європейських країн на глобального гаранта безпеки та інструмент зовнішньої політики країн – членів Альянсу, передусім США, не є новою. Адже Франція лишається найбільшим противником зміцнення ваги НАТО та США на європейському континенті і послідовним прихильником створення власної європейської системи безпеки в рамках ЄС. Проте вперше позиція щодо розширення була озвучена публічно першою особою держави. Таким чином, позиція Франція суперечить позиції США, які наполягають на швидкому приєднанні Албанії, Македонії та Хорватії, які зараз виконують ПДЧ, а також Грузії та України, що є наступними кандидатами на вступ до НАТО.

США бракує підтримки інших союзників щодо членства України в НАТО

Утім, невизначеність Альянсу щодо запрошення України до ПДЧ на ризькому саміті не знімає внутрішньої проблеми України. Нинішньому уряду бракує визначеності в питанні євроатлантичної інтеграції. Хоча Віктор Янукович підписав Універсал національної єдності, представники Партії регіонів в уряді розглядають цю політику не як інструмент для досягнення задекларованої в Універсалі зовнішньополітичної мети, а скорше як інструмент балансування в коаліції між Президентом і непримиренними противниками інтеграції з НАТО у самій Партії регіонів. Доки Партія регіонів не матиме конституційної більшості у Верховній Раді, таке балансування триватиме.

Що може дати План дій щодо членства в НАТО Україні?

План дій щодо членства в НАТО – це інструмент підготовки країн-кандидатів до вступу до Альянсу. Уперше ПДЧ було запроваджено 1999 року, коли до нього приєдналося сім країн, які через п'ять років виконання ПДЧ ухвалили рішення про набуття повноправного членства в Альянсі. План дій щодо членства хоча й спрямований на адаптацію країни-кандидата до участі в Альянсі, не обов'язково призводить до членства. Рішення про членство ухвалюється окремо, після офіційного запрошення від НАТО, і, виконавши ПДЧ, країна може ухвалити рішення не вступати до Альянсу.

План дій щодо членства складається з п'яти розділів, а саме:

- Політичні й економічні питання.
- Оборона/військові питання.
- Питання ресурсів.
- Питання безпеки.
- Правові питання.

Цим він нагадує План дій щодо НАТО, який Україна виконує зараз. ПДЧ формується таким чином, аби держава-кандидат могла врахувати свої індивідуальні потреби і спрямувати зусилля на ті заходи ПДЧ, які вона вважає найважливішими для себе, де вона стикається з проблемами. ПДЧ реалізується за допомогою Щорічних національних програм, виконання яких моніториться, і оцінюються НАТО, що дає змогу коригувати напрями допомоги у виконанні ПДЧ залежно від проблем країни.

*Серед ключових вимог, які країна-кандидат має виконати, приєднуючись до Альянсу, перша – це демократична політична система, що функціонує і базується на ринковій економіці. Тому виконання цілей розділу **політичні й економічні питання** критичне для підготовки до членства. Теперішній Цільовий план на виконання Плану дій Україна–НАТО передбачає цілу низку заходів на завершення конституційної реформи, реформи правоохоронних органів, судової реформи, на посилення гарантій свободи слова, зміцнення громадського контролю над збройними силами та сектором безпеки, боротьби з корупцією, забезпечення сталого економічного зростання, гарантій прав власності, прозорості приватизації, реформування системи соціального захисту громадян. Саме тому виконання Плану дій щодо членства варто передусім розглядати як стимул для політичних та економічних реформ в Україні, а допомогу, яку країни – члени Альянсу*

готові надати Україні у рамках ПДЧ, – як вагомий ресурс для їх здійснення. Акцент на такому значенні ПДЧ для внутрішньої трансформації України повинен стати основним в аргументації прихильників євроатлантичної інтеграції в уряді.

Аргументом противників якнайскорішого приєднання до ПДЧ буде те, що він є фактично останнім кроком на шляху членства, і хоча не призводить до членства автоматично, саме членство є головною метою його виконання, що навіть закріплено в його назві. А в умовах, коли 60% суспільства виступають проти членства України в Альянсі, підтримка урядового рішення щодо приєднання до ПДЧ навряд чи може бути більшою. Проте у цьому разі ухвалення рішення щодо приєднання України до ПДЧ має базуватися не на рівні публічної підтримки курсу до НАТО, а на аналізі вигод і втрат від здійснення цього кроку.

ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ

Регулювання ринку нафтопродуктів

Уряд і найбільші нафтові компанії України 21 серпня підписали меморандум про партнерство на ринку нафти та нафтопродуктів. Підписання меморандуму стало реакцією уряду на стрибок цін на українському ринку нафтопродуктів наприкінці липня та першій половині серпня (див. **ЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ**).

Зафіксовані граничні ціни не виправдано великі

У результаті домовленостей уряду та нафтових компаній практично визначено граничні рівні цін на окремі види нафтопродуктів, які трохи завищені і забезпечують нафтотрейдерам економічно необґрунтований високий рівень рентабельності³. Уникаючи можливих звинувачень щодо адміністративного втручання в ринок нафтопродуктів, уряд уник внесення граничних рівнів цін на нафтопродукти до тексту меморандуму і фактично вони є результатом “джентельменської” угоди з нафтовими компаніями.

Уряд виклав бачення розвитку ринку нафтопродуктів

Головний акцент меморандуму зроблено на викладенні новим урядом і бізнесом бачення розвитку ринку нафтопродуктів в Україні. Меморандум про партнерство декларує такі головні цілі:

- створення прозорого та конкурентного ринку нафтопродуктів;
- збільшення обсягів нафти, що переробляються на українських нафтопереробних заводах;
- підвищення якості нафтопродуктів через проведення реконструкції нафтопереробних заводів.

Зазначені цілі має бути досягнуто через вжиття низки заходів, а саме:

- створення експертно-аналітичної ради в складі представників центральних органів виконавчої влади та компаній для забезпечення постійного діалогу бізнесу та влади;
- створення стратегічного резерву нафти та нафтопродуктів;
- зниження тарифів на залізничні перевезення темних нафтопродуктів⁴, що експортуються;
- зниження тарифів на транспортування нафти магістральними нафтопроводами для її переробки українськими заводами;
- запровадження сприятливого режиму для імпорту обладнання, потрібного для реконструкції українських НПЗ;

Позитивним є рішення про створення стратегічного резерву нафти

³ Уряд і нафтові компанії домовилися про граничні ціни на бензин А-95 у розмірі 4,70 грн., дизельне паливо – 4,10 грн., практично зафіксувавши ціни на рівні, що на 12,2% перевищує липневий. Зростання цін не виправдано вище за темпи зростання світових цін на нафту.

⁴ До темних нафтопродуктів належать мазут, бітум, різні види олів. Бензин, керосин, дизельне паливо – різновиди світлих нафтопродуктів.

- внесення змін до системи регулювання імпорту-експорту нафтопродуктів;
- поліпшення стану відшкодування ПДВ нафтовим компаніям.

Безумовно позитивний наслідок меморандуму – рішення про створення стратегічного резерву нафти та нафтопродуктів, що матиме стабілізаційний вплив на ринок на моменти тимчасового розбалансування попиту та пропозиції, як це було в серпні.

Суперечливішим є положення меморандуму щодо намірів уряду надати низку пільг нафтовим компаніям за рахунок державних компаній (Укртранснафта, Укрзалізниця) та бюджету. Зазначені рішення практично перерозподіляють частину державних ресурсів на користь переважно приватних нафтових компаній під приводом забезпечення умов модернізації нафтопереробних заводів і забезпечення стабільних цін на нафтопродукти.

Меморандум – це лише декларація про наміри, реалізація яких залежатиме від подальших державних рішень. Саме ці рішення визначають модель функціонування ринку нафтопродуктів.

Негативні наслідки матиме надання пільг приватним компаніям за рахунок держави

Соціальна політика

17 серпня Кабінет Міністрів ухвалив постанову про зупинення деяких постанов, ухвалених попереднім урядом⁵. Дві з трьох скасованих постанов стосувалися розширення соціальної допомоги.

Перша постанова передбачала надання разової адресної допомоги у п'ятикратному розмірі мінімальної заробітної плати випускникам педагогічних вищих навчальних закладів, які уклали не менш як на три роки угоду про роботу у загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладах⁶. Друга постанова вносила зміни до Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми⁷, які, зокрема, передбачали:

Уряд зменшив соціальну допомогу для вчителів і батьків

- надання допомоги з догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку незалежно від кількості народжених (усиновлених, взятих під опіку) дітей⁸;
- збільшення розміру допомоги малозабезпеченим батькам-одинакам;
- надання допомоги самотнім матерям, чий діти віком до 23 років навчаються у вищих і професійно-технічних навчальних закладах⁹.

Хоча уряд не дав публічного пояснення своєму рішення, вочевидь, він таким чином прагнув зменшити соціальні видатки бюджету. Утім, ми оцінюємо це рішення негативно. Допомога, передбачена у першій зі зга-

⁵ Див. Постанову Кабінету Міністрів “Про зупинення дії деяких постанов Кабінету Міністрів України” від 17 серпня 2006 року.

⁶ Див. Постанову Кабінету Міністрів “Питання державної підтримки педагогічних працівників із числа молодих фахівців, які направляються у загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади” від 3 серпня 2006 року.

⁷ Див. Постанову Кабінету Міністрів “Про внесення змін до Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми” від 1 серпня 2006 року.

⁸ Раніше таку допомогу надавали сім'ям з двома та більше дітьми.

⁹ Раніше допомога поширювалася на дітей віком до 18 років.

даних постанов, мала бути стимулом для залучення фахівців соціально важливої професії.

В обох випадках допомога мала б адресний характер і надавалася б чітко обмеженому колу отримувачів, отож ризик зловживань задля отримання такої допомоги був би дуже низьким. Крім того, ці допомоги мали б грошовий характер і, на відміну від пільг на оплату комунальних послуг і послуг громадського транспорту, які є найбільш поширеним видом соціальної допомоги в Україні, їх надання не призводило б до погіршення фінансового становища комунальних підприємств. Нарешті, розмір таких допомог можна було б порівняно легко оцінити та передбачити відповідну суму у бюджеті на відміну, наприклад, від пільг на безплатний проїзд у громадському транспорті, точну грошову оцінку яких за нинішніх умов дати неможливо.

Скасування цих постанов не можна класифікувати як дії уряду, спрямовані на реформування соціальної сфери. На нашу думку, реформу системи соціальної допомоги в Україні передусім потрібно спрямувати на перетворення у системі пільг. На відміну від адресної допомоги, яку надають конкретній людині, пільги безособові і їх зазвичай надають за професійною або соціальною ознакою.

Замість реформи системи пільг уряд позбавив підтримки найменш захищених

Розпочати реформування наявної системи пільг складно, оскільки основні їх отримувачі становлять потужні групи інтересів (військові, “чорнобильці”, ветерани). Отже, уряд пішов шляхом найменшого супротиву і скасував допомогу, передбачену для найменш захищених груп населення.

ЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Зростання ВВП у січні–липні прискорилося до 5,5% проти 5% у січні–червні. Зростання відбувається майже в усіх секторах економіки, крім сільського господарства¹⁰. Найшвидшими темпами розвиваються оптова та роздрібна торгівля, транспорт і будівництво. Головний чинник прискорення ВВП – сприятлива кон’юнктура цін на зовнішніх ринках металів, що спричинила збільшення вартісних обсягів виробництва в металургії¹¹.

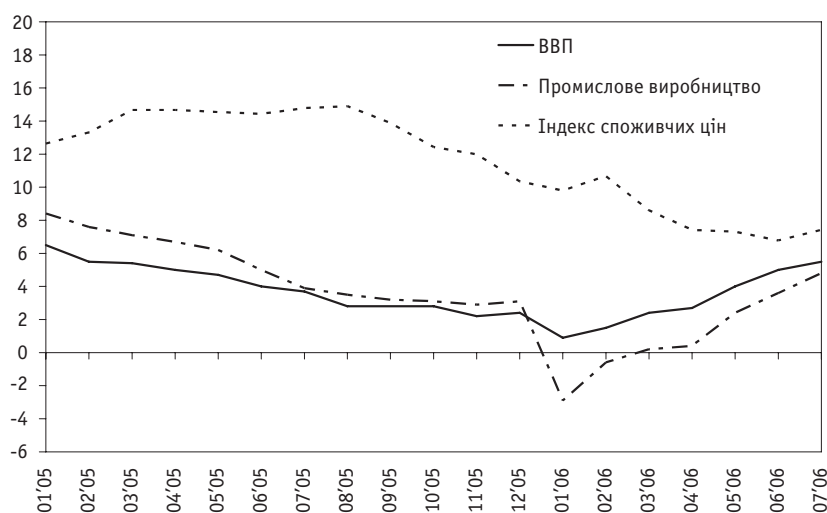
Триває зростання регульованих цін на соціально значущі товари та послуги. Підвищення регульованих цін у серпні відбувалося передусім на регіональному рівні й стосувалося комунальних послуг і цін на хліб. Найбільше зростання цін на хліб відбулося в Києві¹², де ціни на види хліба, що підлягають адміністративному регулюванню, не змінювалися за останні два роки.

Зростання цін на чорні метали – чинник прискорення ВВП

Регульовані ціни на нафтопродукти – чинники інфляційного тиску в серпні

Графік 1. Динаміка основних економічних показників

% зміни¹³

Джерело: Держкомстат

У серпні відчутно зросли ціни на нафтопродукти. Зростання цін становило 12,2% і було більшим, ніж зростання складників ціни і чинників, що його зумовлюють (світових цін і розміру російського експортного мита на нафту та нафтопродукти, сезонний попит)¹⁴.

Цінова дестабілізація на ринку нафтопродуктів стала приводом для втручання в цей ринок уряду. Підписання меморандуму про партнерство між урядом і нафтовими компаніями де-факто призвело до встановлення не-

¹⁰ У січні–липні обсяги виробництва в сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві скоротилися на 1,4% проти відповідного періоду минулого року.

¹¹ Зростання в металургії у червні становило 21,9% проти відповідного періоду минулого року, у липні – 18,9%.

¹² Зростання цін на хліб у Києві становило від 15% до 45% на різні його види.

¹³ Показник зростання інфляції – ковзний за останні 12 місяців, показники зростання ВВП і промислового виробництва – кумулятивні від початку року.

¹⁴ За нашими оцінками, з огляду на вплив економічних чинників зростання цін на пальне в серпні не повинно було перевищувати 5%.

виправдано високих цінових орієнтирів¹⁵. Крім того, у меморандумі уряд задекларував свої наміри надати низку пільг нафтовим компаніям і змінити умови експорту—імпорту нафтопродуктів (див. **Державні рішення**).

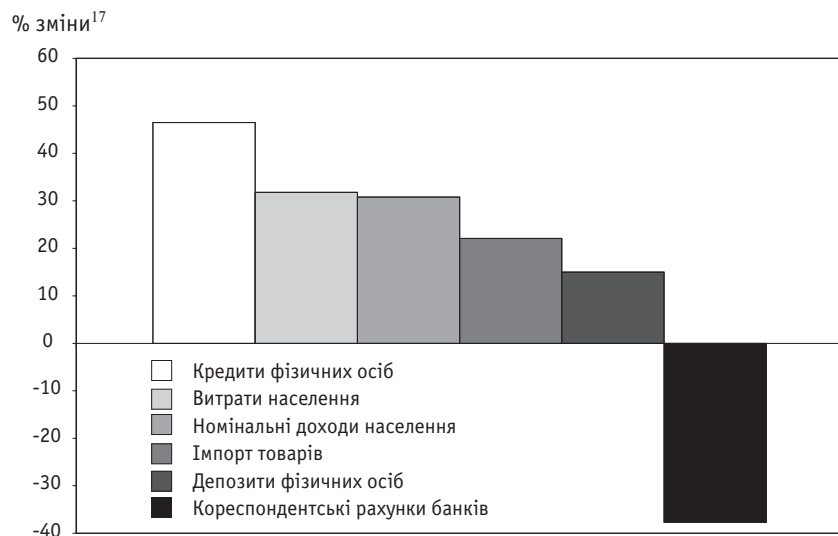
Темпи зростання доходів населення залишаються високими

Темпи зростання реальних доходів населення залишаються дуже високими і за підсумками першого півріччя становлять 20%. Головний напрям використання доходів населення — споживання товарів і послуг, темпи якого перевищують темпи зростання доходів¹⁶.

У поєднанні з великим зростанням обсягів кредитів, наданих фізичним особам, висока схильність населення до споживання сформувала неабиякий споживчий попит, що є одним з головних чинників зростання ВВП, особливо таких галузей, як оптова та роздрібна торгівля, харчова промисловість та ін.

З іншого боку, великий споживчий попит не задовільняється повною мірою внутрішнім виробництвом і спричинює зростання споживчого імпорту, що є одним з головних чинників формування від’ємного сальдо зовнішньоторгівельного балансу. Невисока схильність населення до заощаджень — одна з причин уповільнення зростання ресурсної бази банків, що в умовах динамічного зростання кредитування зумовило суттєве зниження ліквідності банківської системи (див. **Графік 2**).

Графік 2. Динаміка економічних показників у першому півріччі 2006 року

Джерела: Держкомстат, Національний банк України

Бюджетні ризики зростають

Дохідну частину загального фонду Державного бюджету в січні—серпні виконано на 101,3% плану. Водночас суттєво не виконуються планові завдання з податкових надходжень, які є головним джерелом бюджету і забезпечують близько 60% його доходів. У січні—серпні податкові надходження до бюджету становили 93,6% плану.

¹⁵ Хоча текст меморандуму не містить прямих вказівок на рівень цін, уряд і нафтові компанії практично домовилися про граничні рівні для окремих видів нафтопродуктів, зокрема для бензину А-95 — 4,70 грн., для дизельного пального — 4,10 грн.

¹⁶ Витрати населення в першому півріччі зросли на 31,8% проти відповідного періоду минулого року, тимчасом як номінальні доходи населення зросли на 30,8%.

¹⁷ Зростання до відповідного періоду 2005 року. Для показників кредитів, депозитів і рахунків банків — до 1 січня 2006 року.

Попри загалом задовільне виконання дохідної частини загального фонду Державного бюджету у першій половині року уряд недофінансовував його витратну частину. Її видатки у січні—липні становили лише 94,5% плану, що дало змогу досягти штучного скорочення дефіциту бюджету.

Фінансування дефіциту бюджету в другому півріччі повинно здійснюватися з урахуванням недофінансованих витрат у першій половині року. Джерелами покриття дефіциту бюджету будуть внутрішні та зовнішні запозичення. Зважаючи на обмеженість кредитних ресурсів на внутрішньому ринку¹⁸, запозичення здійснюватимуться переважно на зовнішніх фінансових ринках, умови кредитування на яких погіршилися внаслідок суттєвого зростання відсоткових ставок.

Сприятлива кон'юнктура зовнішніх ринків чорних металів зумовила поліпшення зовнішньоторгівельного балансу в II кварталі. У липні, вперше впродовж 2006 року, зафіксовано додатне сальдо зовнішньої торгівлі товарами. Позитивною тенденцією є те, що велику частку імпорту товарів становлять інвестиційні товари.

У липні сальдо зовнішньої торгівлі товарами стало додатним

Попри поточне поліпшення зовнішньоторгівельного балансу від'ємне сальдо з початку року залишається чималим, а ризики його подальшого збільшення – суттєвими. Головні чинники, що визначатимуть подальшу динаміку зовнішньої торгівлі:

- стабілізація і поступове зниження в середньостроковому періоді цін на чорні метали;
- подальше підвищення цін на імпортований газ 2007 року;
- зростання реальних доходів громадян і розширення споживчого кредитування;
- імпорт інвестиційних товарів.

У першому півріччі суттєво зросли інвестиції в економіку України. Позитивна інвестиційна динаміка забезпечується капіталовкладеннями і нерезидентів, і внутрішніх інвесторів. Обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у першому півріччі зріс у 3,7 разу проти відповідного періоду минулого року. Реальне валове нагромадження основного капіталу в I кварталі становить 8,2%. У другому півріччі очікуються великі надходження інвестиційних коштів за раніше укладеними угодами, зокрема в банківському секторі.

Обсяг інвестицій у першому півріччі суттєво зріс

Новий уряд декларує потребу вжити заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату через використання механізмів пільг і преференцій. Зокрема уряд ініціює запровадження пільг на імпорт обладнання, транспортування продуктів у нафтопереробній галузі, що зафіксовано в меморандумі про співпрацю, укладеному з нафтовими компаніями.

Неналежний захист прав власності, її силовий перерозподіл в умовах недосконалого корпоративного законодавства та вад судової системи залишається суттєвим чинником, що негативно впливає на інвестиційний клімат¹⁹.

¹⁸ На 1 вересня залишки коштів на кореспондентських рахунках банків становили 8,3 млрд. грн. проти 17,2 на початок року.

¹⁹ Лише впродовж серпня відбулася низка спроб силового захоплення підприємств, найяскравіші з яких – захоплення ВАТ “Кременчуцький сталеливарний завод” і спроба захоплення ЗАТ “Дніпропетровський олійноекстракційний завод”.

Прогноз

2006 року економіка зросте на 5,5%

Ми прогнозуємо зростання реального ВВП 2006 року на рівні 5,5%. Основним чинником зростання ВВП 2006 року буде інвестиційний попит: ми очікуємо, що валове нагромадження основного капіталу зросте на 9%. Зростання ВВП підтримуватиметься сприятливою кон'юктурою на зовнішніх ринках чорних металів. Збільшення обсягів промислового виробництва в Україні становитиме 5%.

Ми очікуємо на подальше зростання надходжень іноземних інвестицій в Україну і прогнозуємо, що чисті прямі іноземні інвестиції в Україну 2006 року становитимуть 4,5 млрд. дол. США.

Індекс споживчих цін зросте на 10,2%

Темпи зростання імпорту 2006 року будуть вищими за темпи зростання експорту, що призведе до формування від'ємного сальдо зовнішньоторгівельного балансу та рахунку поточних операцій. Ми очікуємо, що сальдо рахунку поточних операцій 2006 року буде від'ємним і становитиме -848 млн. доларів США.

Ми прогнозуємо, що індекс споживчих цін 2006 року зросте на 10,2%. Прискорення інфляції відбувається передусім внаслідок зростання регульованих цін. Уповільнення темпів зростання доходів населення обмежуватиме інфляційні тенденції.

Ризики нашого прогнозу:

- ухвалення новим урядом економічних рішень, які можуть погіршити бізнес-середовище та зменшити приплив інвестицій (дотування вугільної галузі, створення стабілізаційного фонду для компенсації підвищення цін на газ та ін.);
- запровадження пільг і преференцій для окремих галузей (нафтопереробна галузь);
- різкі зміни цін світових ринків на продукцію металургійної та хімічної промисловості;
- втручання уряду в грошово-кредитну та курсову політику Національного банку України.

Таблиця 1. Основні макроекономічні показники

Показники	2002	2003	2004	2005	2006			Прогноз МЦПД на 2006 рік
					I-III	I-VI	I-VII	
ВВП, ркз ²⁰ , %	5,2	9,6	12,1	2,6	3,2	5,0	5,5	5,5
ВВП, млн. грн.	225 810	267 344	345 113	424 741	102 027	206 099	253 715	519 953
Валове нагромадження основного капіталу, ркз, %	3,4	22,5	20,5	-0,3	8,2	...	—	9,0
Приватне споживання, ркз, %	9,0	10,7	12,5	16,2	19,0	...	—	17,0
Державне споживання, ркз, %	-6,7	6,9	1,8	2,7	2,0	...	—	5,0
Промислове виробництво, ркз, %	7,0	15,8	12,5	3,1	0,2	3,6	4,8	5,0
Сільськогосподарське виробництво, ркз, %	1,2	-9,9	19,1	0,0	4,0	3,2	-1,9	2,5
Роздрібний товарообіг, ркз, %	15,0	20,5	21,9	23,4	30,3	27,3	26,1	23,0
Експорт товарів FOB, кумулятивна зміна, %	10,4	28,5	41,6	5,0	-4,4	2,1	...	3,0
Імпорт товарів CIF, кумулятивна зміна, %	7,6	35,6	26,0	24,6	30,2	22,1	...	16,0
Сальдо рахунку поточних операцій, \$ млн.	3 173	2 891	6 804	2 531	-743	...	—	-848
Чисті ПІІ ²¹ , \$ млн.	688	1 411	1 711	7 533	662	...	—	4 500
Наявні доходи населення, ркз, %	18,0	9,1	19,6	20,1	25,9	20,0	19,5	16,0
Індекс споживчих настроїв ²²	93,4	99,4	100,1	103,1	—	84,9	—	—
Середня нарахована заробітна плата, грн.	376,4	462,3	589,6	806,2	918,3	966,9	982,8	—
Середня нарахована заробітна плата, ркз, %	18,2	15,2	23,8	20,3	23,6	22,9	22,3	18,5
Безробіття, визначене за методологією МОП, %	10,1	9,1	8,6	7,2	7,9	...	—	7,0
Доходи Зведеного бюджету, % ВВП	27,4	28,2	26,5	32,0	35,3	35,0	34,4	34,0
Видатки Зведеного бюджету, % ВВП	26,7	28,4	29,7	33,8	35,0	35,5	34,8	36,0
Сальдо Зведеного бюджету (дефіцит (-), профіцит (+)), % ВВП	0,7	-0,2	-3,1	-1,8	0,4	-0,5	-0,4	-2,0
Індекс споживчих цін, %	-0,6	8,2	12,3	10,3	2,7	2,9	3,8	10,2
Індекс інфляційних очікувань населення ²³	178,7	186,1	180,0	184,3	—	189,2	—	—
Грошова маса МЗ, зміна від початку року, %	41,8	46,5	32,4	54,3	0,6	10,3	14,2	30,0
Офіційний обмінний курс, середній за період, грн./\$ ²⁴	5,332	5,333	5,319	5,125	5,050	5,050	5,050	5,050

Джерела: Держкомстат, Казначейство, НБУ, МЦПД

²⁰ ркз = реальна кумулятивна зміна.²¹ Чисті ПІІ – прямі іноземні інвестиції в Україну мінус прямі інвестиції резидентів України за кордоном.²² Сукупний індекс споживчих настроїв розраховується як середнє арифметичне окремих індексів. Значення індексу можуть змінюватися в межах від 0 до 200. Значення індексу дорівнює 200, коли всі громадяни позитивно оцінюють економічну ситуацію. Індекс дорівнює 100, коли частка позитивних і негативних оцінок однакова. Значення індексу більше 100 означає перевагу позитивних оцінок у суспільстві.²³ Значення цього індексу може змінюватися в межах від 0 до 200. Значення індексу дорівнює 200, коли всі громадяни очікують зростання інфляції. Індекс дорівнює 100 в тому разі, коли кількість громадян, які очікують зростання інфляції, дорівнює кількості громадян, які очікують її зниження. Значення індексу більше 100 означає перевагу в суспільстві очікувань щодо зростання інфляції.²⁴ Показники поточного року обчислено як середні за останній місяць зазначеного періоду.

ISSN 1816-7160

Публікацію **політичний коментар** засновано у квітні 2003 року.

Друкований засіб масової інформації **політичний коментар** зареєстровано в Державному комітеті телебачення і радіомовлення України, свідоцтво КВ № 9221 від 30 вересня 2004 року.

Редактор: Наталія Шаповалова.

Експерти: Євгенія Ахтирко, Борис Бордюг, Юлія Ващук, Іван Пресняков, Наталія Шаповалова.

Літературний редактор: Надія Цісик.

Ми вдячні за допомогу та поради, які нам надавали консультанти Міжнародного центру перспективних досліджень (МЦПД).

Члени Наглядової ради Міжнародного центру перспективних досліджень не відповідають за оцінки та погляди, висловлені на сторінках публікації.

Хоча Міжнародний центр перспективних досліджень доклав усіх зусиль для забезпечення якості цієї публікації, ані МЦПД, ані його консультанти, ані члени Наглядової ради МЦПД не відповідають за жодні збитки чи шкоду, завдані особі, яка покладалася на цю публікацію, хоч би якою була причина цих збитків чи шкоди.

Щодо отримання публікацій МЦПД просимо звертатися за тел.: (044) 484-4410, e-mail: marketing@icps.kiev.ua.

Дизайн і верстка: Остап Стасюк.

Розповсюджується за передплатою.

Міжнародний центр перспективних досліджень:
вул. Пимоненка, 13а, Київ, Україна, 04050.
Телефон: (044) 484-4400. Факс: (044) 484-4402.
E-mail: office@icps.kiev.ua. Web: <http://www.icps.com.ua>